

ДА СЕ ПРИКЛУЧИМЕ
КОН СВЕТСКИТЕ НАПОРИ
ПРОТИВ ЗАГУБАТА НА
БИОЛОШКАТА
РАЗНОВИДНОСТ

United Nations Decade on Biodiversity

Проект: Поддршка на Република Македонија за ревизија на Националната стратегија за биолошка разновидност и акционен план и изработка на петтиот национален извештај кон Конвенцијата за биолошка разновидност

Период на имплементација: јануари 2013 / декември 2014

Финансиер: Глобален еколошки фонд - Global Environment Facility (GEF)

Имплементациона агенција: Канцеларија на Програмата за животна средина на Обединетите нации (УНЕП) во Виена во соработка со национални експерти и организации

Корисник: Министерство за животна средина и просторно планирање

Главната цел на овој проект е да и се овозможи на Република Македонија да спроведе ревизија на Националната стратегија за биолошка разновидност и акционен план (НСБРАП) и да се изработи Петтиот национален извештај кон Конвенцијата за биолошка разновидност (КБР).

Проектните активности се фокусирани во **пет компоненти**:

- 1.** Анализа и оценка на состојбата на биолошката разновидност со цел подобро и пореално одлучување за нејзина заштита;
- 2.** Утврдување на национални цели, принципи и главни приоритети на Стратегијата заради заштита и одржливо користење на биолошката разновидност и нејзино интегрирање во секторските и развојните планови;
- 3.** Изработка на Стратегијата и акцискиот план за зачувување на биолошката разновидност со примена на индикатори за следење на нивното спроведување;
- 4.** Изработка на планови за имплементација на Стратегијата преку проценка на капацитетите и ресурсите, изработка на комуникациска стратегија и други активности;
- 5.** Институционални активности преку воспоставување оперативно координативно тело, мониторинг, известување и размена на информации, како и изработка на петтиот национален извештај кон КБР

Што претставува Конвенцијата за биолошка разновидност?

Под поимот биолошка разновидност се подразбира разновидноста на целокупниот жив свет на земјата - разновидност на ниво на екосистеми, видови и гени. Биолошката разновидност и екосистемските услуги придонесуваат на различни начини за благосостојбата на луѓето.

Зголемениот број на човечката популација (6.800.000.000) и забрзаниот економски развој (индустријализација, урбанизација, интензификација на земјоделското производство, прекумерното користење на природните ресурси итн.) го забрзуваат трендот на загуба на биолошката разновидност, особено на крајот на XX и почетокот на XXI век.

Конвенцијата за биолошка разновидност претставува меѓународен договор потпишан од страна на 193 земји кои се согласија дека биолошката разновидност е од заеднички интерес за човештвото. Тие се обврзаа дека ќе соработуваат заради зачувување на живеалиштата, видовите и гените, ќе го променат користењето на природните ресурси во одржлив начин, и ќе гарантираат дека придобивките од генетските ресурси се распределуваат подеднакво на локално, национално и глобално ниво. Ефикасното спроведување на обврските од Конвенцијата за биолошка разновидност зависи од ефикасноста на акциите кои се спроведуваат на национално ниво.

Во 2010 година, направените анализи во Глобалниот преглед на биолошката разновидност (Global Biodiversity Outlook 3) потврдуваат дека загубата на трите главни компоненти на биолошката разновидност продолжува и понатаму, а со тоа поставената цел до 2010 година да се спречи загубата на биолошка разновидност не беше остварена.

Како причина за тоа се посочува „недоволно и несразмерно преземени акции за спроведување на КБР кои се однесуваат на притисоците/заканите врз биолошката разновидност“ и „недоволно интегрирање на прашањата за заштита на биолошката разновидност во пошироките политики, стратегии и програми, како и недоволно опфаќање на фундаменталните причини за загубата на биолошката разновидност.

- Од 1200 водни птици со познати трендови на популациите, 44% се во опаѓање.
- Популациите на птици кои живеат на обработливи површини во Европа се намалени во просек за 50% од 1980 година.
- Популациите на 42% од сите видови водоземци се во опаѓање.
- Прелиминарните оценки укажуваат на тоа дека 23% од растителните видови се загрозени.
- Шумите, кои во моментот зафаќаат околу 31% од Земјината копнена површина, содржат повеќе од половина од животинските и растителните видови на Земјата. Нето загубата на шумите е значително забавена (во Европа шумските површини продолжуваат да се шират) но тоа не значи и забавување на загубите на биолошка разновидност во шумите на глобално ниво.
- Повеќе од 40% од светските речни текови сега се попречени со големи брани.
- Напуштањето на традиционалните земјоделски практики може да предизвика загуби на културните предели и биолошката разновидност карактеристична за нив.
- Фрагментацијата на реките е сè поголема, најфрагментирани се реките во индустриските региони во САД и Европа. Од 292 големи речни системи, две третини се средно до силно фрагментирани со изградените брани и акумулации.
- На глобално ниво, бројот (над 120.000 подрачја) и површината (околу 12,2%) под законска заштита се зголемува. Сепак, голем број подрачја од особена важност за биолошката разновидност се надвор од постојната мрежа на заштитени подрачја. Затоа, целта за заштита на најмалку 10% од светските еколошки региони – чија цел е зачувување на репрезентативен примерок на биолошката разновидност – е далеку од исполнување.

За да се спречи загубата на биолошката разновидност потребно е да се преземат акции кои ги третираат основните причини за негова загуба, а не само симптомите. Тоа е комплексно меѓусекторско прашање кое бара политичка волја, планирање на економскиот развој со меѓусебни компромиси.

Зошто е потребна стратегија за биолошка разновидност?

Во рамките на Конвенцијата за биолошка разновидност (КБР), а во насока за нејзино ефикасно спроведување, дефиниран е концептот на националната стратегија за биолошка разновидност и акционен план (НСБРАП) како интегративен, мулти-секторски, партиципативен инструмент за планирање на заштитата на биолошка разновидност на национално ниво.

НСБРАП обезбедува: форум за дебатирање на прашањата поврзани со зачувувањето на биолошката разновидност и формирање заедничка визија; рамка за преговарање и градење консензус за приоритетните прашања од заеднички интерес; план за спроведување акции за зголемување или зајакнување на капацитетите, знаењето, институциите и технологиите за приоритетните прашања; и помага за развивање на капацитетите на организациите и институциите кои се директно вклучени во зачувувањето на биолошка разновидност.

Повторлив процес на развивање, ревидирање и спроведување на НСБРАП

НСБРАП е процес преку кој земјите ги планираат акциите кои се потребни за да се надминат пречките за зачувување на биолошката разновидност и да се направат неопходните промени. Со други зборови, планирањето на заштитата на биолошката разновидност е цикличен и адаптивен процес преку кој новите научни сознанија за биолошката разновидност и спроведениот мониторинг и евалуацијата на секоја фаза од имплементација на стратегијата, се анализираат и се врши нејзино периодично ревидирање, со преземање на истите чекори како и при изработката на стратегијата. Секоја држава развива сопствен приод за презентирање на НСБРАП во зависност од специфичните услови и ресурсите во државата. Истовремено, оваа стратегија е сè повеќе релевантна за спроведување на другите меѓународни договори од областа на заштитата на природата кои даваат значителен придонес за одржливо управување и користење на биолошката разновидност, како што се: Рамсарска, Бонска, Бернска конвенција, ЦИТЕС, Конвенција за светско наследство и др.

Кои се засегнатите страни?

Иако процесот на изработка/ревидирање и имплементација на НСБРАП треба да го води едно одговорно тело на национално ниво (во Македонија тоа е Министерството за животна средина и просторно планирање), вклучувањето на голем број релевантни засегнати страни уште во процесот на изработка е неопходно заради ефективна имплементација на НСБРАП во иднина.

Учеството на јавноста одзема многу време и средства, но има повеќекратни бенефити – преку вклучување на засегнатите страни се поврзува процесот на планирање и имплементација; овозможен е пристап до голем број потребни информации и знаење; се подигнува јавната свест; се гради консензус и максимално се усогласува политиката за прашањата поврзани со зачувувањето на биолошката разновидност.

КБР дефинира пет главни групи засегнати страни: државни институции, научната заедница, невладините организации, приватниот сектор и локалните заедници.

Сепак, при идентификацијата на засегнатите страни треба да се земат предвид сите оние:

- кои имаат директна правна или административна одговорност за зачувување на биолошката разновидност (пр. Министерството за животна средина и просторно планирање, Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, локалните самоуправи и субјектите за управување со заштитените подрачја);
- кои влијаат врз биолошката разновидност (јавните претпријатија за шуми, води, пасишта, транспорт, агенции за планирање на просторот, енергетика и др.);
- кои поседуваат знаење, искуство и експертиза и можат да дадат придонес во ревидирање/подобрување и спроведување на НСБРАП;
- кои што можат да бидат засегнати од мерките во донесениот стратешки документ (на пр. Министерствата и агенциите одговорни за развојот на енергетиката и транспортот);
- кои можат да бидат засегнати од состојбата и трендот на биолошката разновидност.

Обврски на Република Македонија за заштита на биолошката разновидност

Република Македонија ја ратификуваше Конвенцијата за биолошка разновидност во декември 1997 година, а со тоа се обврза и заложи да ги спроведе обврските на КБР. Членот 6 од Конвенцијата ги обврзува сите земји да изработат национални стратегии, а членот 26 редовно да испраќаат национални извештаи во кои ќе се содржи информација за мерките кои се преземени за спроведување на КБР и нивната ефективност.

Студијата за состојбата со биолошката разновидност во Република Македонија беше изработена во 2003 година, а првата Национална стратегија за биолошка разновидност со акционен план на Република Македонија беше усвоена во 2004 година. Досега, Република Македонија има изработено четири национални извештаи кон КБР, како и неколку тематски извештаи.

Во тек е ревизијата на првата национална стратегија со акционен план и изработка на петтиот национален извештај. Мултисекторски приод со вклучување на сите засегнати страни ќе биде применет во процесот на изработка на Стратегијата.

„Живот во хармонија со природата“

Стратегискиот план за биолошка разновидност за 2011 – 2020 година беше донесен во 2010 година, во Нагоја, Јапонија од страна на Конвенцијата за биолошка разновидност. Тој претставува десетгодишна водечка меѓународна рамка за акција од сите земји и инволвирани субјекти за да се спаси биолошката разновидност и да се зголемат придобивките од истата за луѓето. Тој повикува на воспоставување конкретни национални цели, ангажирање на сите заинтересирани субјекти и вклучување на аспектите на биолошката разновидност во сите сектори на општеството.

Целосно и ефективно спроведување на овој стратешки план е можно да се постигне само со заедничка заложба на сите земји членки на КБР во текот на целата декада. Препознавајќи ја итната потреба за дејствување, Генералното собрание на Обединетите нации истовремено го прогласи периодот од 2011 до 2020 година за Декада на биолошката разновидност.

Стратегискиот план за биолошка разновидност 2011-2020 опфаќа заедничка визија, мисија, 5 стратегиски цели и 20 амбициозни, но остварливи цели, познати како Целите од Аичи. Тие беа поставени за да се направи чекор кон спроведување на одлуките од Конференцијата на Страните и постигнување мерливи реални резултати на светско ниво.

Стратегискиот план служи како флексибилна рамка за воспоставување национални и регионални цели и го промовира доследното и ефективното спроведување на трите цели на КБР.

ВИЗИЈА

„До 2050 година, биолошката разновидност ќе се вреднува, ќе се заштити и ќе се користи мудро, со што ќе се одржат екосистемските услуги, ќе се зачува здрава планета и ќе се обезбедуваат придобивки од суштинско значење за сите луѓе“.

МИСИЈА

„До 2020 година да се преземе ефективна и итна акција за запирање на загубата на биолошката разновидност со цел обезбедување флексибилни екосистеми кои би продолжиле да го снабдуваат човештвото со основните услуги, со што ќе се осигури разновидноста на живиот свет на планетата и ќе се придонесе кон добросостојбата на човекот и искоренување на сиромаштијата. За да се обезбеди ова, ќе се намалат притисоците врз биолошката разновидност, ќе се обноват екосистемите, биолошките ресурси ќе се користат одржливо и придобивките што произлегуваат од искористувањето на генетската разновидност ќе се распределуваат на праведен и рамноправен начин; ќе се обезбедат соодветни финансиски средства, ќе се зголемат капацитетите, ќе се интегрираат прашањата и вредностите на биолошката разновидност, ефективно ќе се имплементираат соодветни политики, а донесувањето на одлуките ќе се базира на солидна научна основа и на пристапот на претпазливост“.

Стратегиска цел

A

Да се надминат основните причини за загуба на биолошката разновидност преку нејзино интегрирање во целото општество

Цел 1: Зголемена свест за вредностите на биолошката разновидност и идните чекори што можат да се преземат за нејзино зачувување и одржливо користење (најдоцна до 2020 година)

Цел 2: Интегрирани вредности на биолошката разновидност во националните и локалните стратегии за развој и намалување на сиромаштијата, во процесите на планирање, како и нејзино вклучување во системите за сметководство (до 2020 година)

Цел 3: Реформирани стимулации и субвенции кои се штетни за биолошката разновидност, нивно елиминирање, постапно отстранување или реформирање, со цел сведување на минимум или избегнување на негативните влијанија, а развивање и примена на позитивни стимулации за зачувување и одржливо користење на биолошката разновидност во согласност со КБР и другите релевантни меѓународни обврски, имајќи ги предвид националните социо-економски услови (до 2020 година)

Цел 4: Одржливи потрошувачка и производство, преку преземање конкретни чекори за спроведување планови од страна на владите, деловните и заинтересираните субјекти на сите нивоа за одржливо производство и потрошувачка, и одржување на влијанието од користењето на природните ресурси во рамките на безбедните еколошки граници (до 2020 година)

Стратегиска цел

B

Да се намалат директните притисоци врз биолошката разновидност и да се промовира нејзиното одржливо користење

Цел 5: Преполовена или минимизирана загуба на сите природни живеалишта, а пред сè значително намалена деградација и фрагментација на шумите (до 2020 година)

Цел 6: Одржливо управување со морските ресурси, усвојување планови за обновување и воведување мерки за сите видови со намалена бројност, избегнување прекумерен риболов, намалување на негативните влијанија врз загрозените видови и ранливите екосистеми, и нивно сведување во рамките на безбедните еколошки граници (до 2020 година)

Цел 7: Одржливи земјоделство, аквакултура и шумарство во насока на сигурна заштита на биолошката разновидност (до 2020 година)

Цел 8: Намалено загадување (заедно со загадувањето од прекумерните нутриенти) преку сведување на нивоа кои не се штетни за функционирањето на екосистемите и биолошката разновидност (до 2020 година)

Цел 9: Превенирани и контролирани инвазивни алохтони видови преку нивно идентификување и приоритизирање, нивно контролирање или искоренување, и воведување мерки за управување со патеките заради спречување на нивната интродукција (до 2020 година)

Цел 10: Намалени антропогени притисоци врз ранливите екосистеми како што се коралните гребени, како резултат на климатските промени или закиселувањето на океаните, со цел одржување на нивниот интегритет и функционирање (до 2015 година)

Стратегиска цел В

Да се подобри статусот на биолошката разновидност преку заштита на екосистемите, видовите и генетската разновидност

Цел 11: Зголемена површина (најмалку 17% од копнените) и подобрени заштитени подрачја преку ефективно и рамномерно управувани, еколошки репрезентативни и добро поврзани системи на заштитени подрачја и преземање други заштитни мерки базирани на подрачје, како и нивно интегрирање во пошироките копнени и морски предели (до 2020 година)

Цел 12: Превенирано исчезнување на познатите загрозени видови преку подобрување и одржување на нивниот статус на заштита (до 2020 година)

Цел 13: Одржана генетска разновидност на култивираните растенија и домашни животни и диви сродници, заедно со другите социо-економски и културолошки вредни видови, преку подготвување и спроведување стратегии за сведување на генетската ерозија на минимум и зачувување на нивната генетска разновидност (до 2020 година)

Стратегиска цел Г

Да се зголемат придобивките од биолошката разновидност и екосистемските услуги за сите

Цел 14: Заштитени екосистеми и основни услуги особено услугите поврзани со водата и оние кои придонесуваат кон здравјето, егзистенцијата и добросостојбата, имајќи ги предвид потребите на жените, домородните и локалните заедници и на сиромашните и ранливите (до 2020 година)

Цел 15: Обновени екосистеми и зголемена флексибилност преку заштита и обновување на најмалку 15% од деградираните екосистеми, што ќе придонесе кон ублажување на климатските промени и приспособување кон истите, како и кон борбата против опустинувањето (до 2020 година)

Цел 16: Протоколот од Нагоја за пристап до генетските ресурси и рамномерна распределба на придобивките што произлегуваат од нивното искористување да биде во сила и оперативен, во согласност со националното законодавство (до 2015 година)

Стратегиска цел

Д

Да се подобри спроведувањето преку планирање со активно учество, управување со знаењето и градење капацитети

Цел 17: Подготвена и усвоена ефективна, партиципативна и ажурирана национална стратегија за биолошка разновидност со акциски план како политички инструмент и започнато спроведување (до 2015 година)

Цел 18: Почитување на традиционалното знаење, иновации и практики, во насока на заштитата и одржливото користење на биолошката разновидност и вообичаеното користење на биолошките ресурси, но во согласност со националното законодавство и релевантните меѓународни обврски насочени кон спроведување на Конвенцијата (до 2020 година)

Цел 19: Подобро, споделено и применето знаење за биолошката разновидност, нејзините вредности, функционирање, статус и трендови и последиците од нејзиното губење (до 2020 година)

Цел 20: Зголемени финансиски средства од сите извори за ефективно спроведување на Стратегискиот план 2011-2020 година и во согласност со консолидираниот и договорен процес во Стратегијата за мобилизација на ресурси (до 2020 година)

Република Македонија
Министерство за животна средина
и просторно планирање

GLOBAL ENVIRONMENT FACILITY
INVESTING IN OUR PLANET

